

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ, ΕΡΕΥΝΑΣ
& ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ

ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗ Δ/ΝΣΗ Π/ΘΜΙΑΣ
& Δ/ΘΜΙΑΣ ΕΚΠ/ΣΗΣ ΚΡΗΤΗΣ

ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΟ ΚΕΝΤΡΟ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΥ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΥ
ΚΡΗΤΗΣ
(ΠΕ.Κ.Ε.Σ. ΚΡΗΤΗΣ)

Ηράκλειο, 19-3-2019

Αρ. Πρωτ.: Φ.2 /584

ΠΡΟΣ: Εκπαιδευτικούς Φιλολόγους
(ΠΕ02) Σχολείων Δ.Ε. Ηρακλείου
Επιστημονικής Ευθύνης της Σ.Ε.Ε.
ΠΕ02 Β. Καλοκύρη

(διαμέσου των Δ/νσεων των Σχολείων
τους)

Ταχ. Δ/ση: Ρολέν 4
Ταχ. Κώδικας: 713 05 ΗΡΑΚΛΕΙΟ
Πληροφορίες: Βασιλεία Καλοκύρη
Τηλ.: 2810 24 64 00 -
2810 24 6860
κιν.: 697 99 30 724
E-mail: pekeskritis@sch.gr
E-mail προσωπ.: kalokyri@sch.gr

ΚΟΙΝ:

1. Δ/ση Δ/θμιας Εκπ/σης Ηρακλείου
2. ΠΔΕ Κρήτης

Θέμα: Η ερώτηση κατανόησης στο μάθημα Αρχαία Ελληνική Γλώσσα της Ομάδας Προσανατολισμού Ανθρωπιστικών Σπουδών της Γ΄ τάξης Ημερησίου Γενικού Λυκείου και της Δ΄ τάξης Εσπερινού Γενικού Λυκείου. Επισημάνσεις και παραδείγματα εφαρμογής.

Σχετ:

1. ΦΕΚ, τεύχος Β΄, 3807/04.09.2018 (Αριθμ. Φ.251/138819/Α5 (1) Τροποποίηση της Φ.251/37802/Α5 (ΦΕΚ 698/Β΄/2016) υπουργικής απόφασης «Διαδικασίες σχετικά με τις πανελλαδικές εξετάσεις Γενικού Λυκείου, με το σύστημα εισαγωγής στην τριτοβάθμια εκπαίδευση που θεσπίστηκε με το ν. 4186/2013 (ΦΕΚ 193 Α΄), όπως τροποποιήθηκε και ισχύει»).
2. Εγκύκλιος ΥΠΠΕΘ, Αρ. Πρωτ. 169626/Δ2/11-10-2018, με θέμα: Ενημέρωση για την αξιολόγηση των μαθητών/-τριών του Γενικού Λυκείου
3. ΙΕΠ. ΚΡΙΤΗΡΙΑ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ ΓΙΑ ΤΟ ΜΑΘΗΜΑ ΑΡΧΑΙΩΝ ΕΛΛΗΝΙΚΩΝ ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΥ Γ΄ ΛΥΚΕΙΟΥ

Αγαπητοί και Αγαπητές Συνάδελφοι,

Όπως γνωρίζουμε, σύμφωνα με τα ισχύοντα, για την εξέταση στο μάθημα **Αρχαία Ελληνική Γλώσσα της Ομάδας Προσανατολισμού Ανθρωπιστικών Σπουδών της Γ΄ τάξης Ημερησίου Γενικού Λυκείου και της Δ΄ τάξης Εσπερινού Γενικού Λυκείου**, «δίνονται στους μαθητές και στις μαθήτριες αποσπάσματα διδαγμένου κειμένου 12–20 στίχων με νοηματική συνοχή και τους ζητείται να απαντήσουν», (μεταξύ άλλων) και σε

«i) μία (1) ερώτηση κατανόησης με την οποία ζητείται να αποκωδικοποιήσουν σημεία του κειμένου και να αντλήσουν βασικές πληροφορίες που εντοπίζονται στο κείμενο. Η ερώτηση μπορεί να διαιρείται σε δύο υποερωτήματα με τη μορφή ερωτήσεων κλειστού

τύπου (σωστού ή λάθους, πολλαπλών επιλογών, αντιστοίχισης, συμπλήρωσης κενών κ.λπ.) ή ανοικτού τύπου» (ΦΕΚ, Τεύχος Β', 3807/04.09.2018, ό.π. σελ. 47732).

Επίσης, ως γνωστό, ζητείται από τους μαθητές/τριες να απαντήσουν (μεταξύ άλλων) και σε «ii) Δύο (2) ερωτήσεις ερμηνευτικές, που μπορεί να αναφέρονται σε ιδέες/αξίες/προβλήματα, σε στάσεις/ήθος/χαρακτήρα των προσώπων, στο ιστορικό/κοινωνικό/πολιτιστικό πλαίσιο της εποχής του έργου, στη δομή/σύνθεση του κειμένου, σε υφολογικά/αισθητικά θέματα, με βάση το απόσπασμα.»

Όπως έχουμε επισημάνει σε διάφορες ευκαιρίες επικοινωνίας μας, είναι **σημαντικό να διευκρινίζουμε στους μαθητές και στις μαθήτριες τη διάκριση «κατανόησης vs. ερμηνείας» στις ζητούμενες ερωτήσεις των εξετάσεων** και να τους βοηθάμε στην άσκηση ακριβείας και σαφήνειας των αντίστοιχων απαντήσεών τους.

Χρειάζεται να κατανοήσουν και να εμπεδώσουν οι μαθητές/-τριες ότι, συνοπτικά, η **κατανόηση εστιάζει στον εντοπισμό στοιχείων** του κειμένου, στην «αποκωδικοποίηση» και **άντληση πληροφοριακού περιεχομένου** του κειμένου. Όπως επισημαίνεται από το ΙΕΠ, με τον νέο τρόπο αξιολόγησης «*στόχος είναι αφενός να αποδεσμευθούν εκπαιδευτικοί, μαθήτριες και μαθητές από την αναπαραγωγή έτοιμων σχολικών και παρασχολικών μεταφρασμένων κειμένων· αφετέρου να δοθεί έμφαση στην κατανόηση του αρχαίου ελληνικού κειμένου, η οποία δεν ελέγχεται αποκλειστικά και μόνο με τη διαδικασία της μετάφρασης.*» (ΙΕΠ, ό.π. σχετ. σελ. 1)

Ως προς τις ερμηνευτικές ερωτήσεις, αυτές τίθενται «*στο πλαίσιο της προσπάθειας να βασιστεί η αξιολόγηση των μαθητών και των μαθητριών σε ουσιαστικές δεξιότητες (...) παραγωγής ερμηνευτικού – κριτικού λόγου στο μάθημα των Αρχαίων Ελληνικών.*» (ΙΕΠ, ό.π. σχετ. σελ. 1)

Υπενθυμίζουμε ότι παραδείγματα ερωτήσεων κατανόησης και ερμηνευτικών ερωτήσεων μπορείτε να δείτε στα ΚΡΙΤΗΡΙΑ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ ΓΙΑ ΤΟ ΜΑΘΗΜΑ ΑΡΧΑΙΩΝ ΕΛΛΗΝΙΚΩΝ ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΥ Γ' ΛΥΚΕΙΟΥ (ΙΕΠ), στον ιστότοπο που επιμελούμαι [ΦΙΛΟΛΟΓΟΙ ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ-ΝΟΜΟΘΕΣΙΑ-ΓΕΝ ΛΥΚΕΙΑ](#).

Στο πλαίσιο της προβληματικής μας ως Φιλολόγων-διδασκόντων σχετικά με τη **διατύπωση ερωτήσεων «κατανόησης»** (ως εντοπισμού στοιχείων στο κείμενο και άντλησης πληροφοριών από το κείμενο), **διακριτών από ερωτήσεις ερμηνευτικές**, μπορείτε να δείτε στη συνέχεια ενδεικτικά **παραδείγματα ερωτήσεων κατανόησης στις ενότητες 5β και 6 του Πρωταγόρα (Πλάτωνος), τις οποίες εκπόνησε ο Συνάδελφος Κώστας Τσαλουνχίδης, Φιλολόγος (3ο ΓΕΛ Ηρακλείου).** Οι ερωτήσεις αυτές μπορούν να χρησιμοποιηθούν και στο πλαίσιο της επανάληψης της ύλης.

Αγαπητοί και Αγαπητές Συνάδελφοι,

ως Φιλολόγοι-μέλη του «Διασχολικού Δικτύου Συνεργασίας Φιλολόγων Ηρακλείου» (σχολείων επιστημονικής αρμοδιότητάς μου), στο πνεύμα της επικοινωνίας και διάχυσης προβληματισμών και υλικού, μπορείτε να μου στέλνετε δικές σας προτάσεις/υλικό, που μετά από ανατροφοδότηση και συνεργασία μαζί μου, θα σταλούν στα σχολεία και θα αναρτηθούν.

Ακολουθούν ενδεικτικά παραδείγματα ερωτήσεων κατανόησης:

**Ενδεικτικά παραδείγματα ερωτήσεων κατανόησης.
Πλάτωνος Πρωταγόρας, ενότητες 5β και 6**

**Σύνθεση ερωτήσεων:
Κώστας Τσαλουχίδης, Φιλόλογος (3^ο ΓΕΛ Ηρακλείου)**

Κείμενο (Πλάτωνος Πρωταγόρας, ενότ. 5β και 6)

Ὅτι μὲν οὖν πάντ' ἄνδρα εἰκότως ἀποδέχονται περὶ ταύτης τῆς ἀρετῆς σύμβουλον διὰ τὸ ἡγεῖσθαι παντὶ μετεῖναι αὐτῆς, ταῦτα λέγω· ὅτι δέ αὐτὴν οὐ φύσει ἡγοῦνται εἶναι οὐδ' ἀπὸ τοῦ αὐτομάτου, ἀλλὰ διδακτὸν τε καὶ ἐξ ἐπιμελείας παραγίγνεσθαι ὥς ἂν παραγίγνηται, τοῦτό σοι μετὰ τοῦτο πειράσομαι ἀποδείξαι. Ὅσα γὰρ ἡγοῦνται ἀλλήλους κακὰ ἔχειν ἄνθρωποι φύσει ἢ τύχῃ, οὐδεὶς θυμοῦται οὐδέ νοθετεῖ οὐδέ διδάσκει οὐδέ κολάζει τοὺς ταῦτα ἔχοντας, ἵνα μὴ τοιοῦτοι ᾖσιν, ἀλλ' ἐλεοῦσιν· οἷον τοὺς αἰσχροὺς ἢ σμικροὺς ἢ ἀσθενεῖς τίς οὕτως ἀνόητος ὥστε τι τούτων ἐπιχειρεῖν ποιεῖν; Ταῦτα μὲν γὰρ οἶμαι ἴσασιν ὅτι φύσει τε καὶ τύχῃ τοῖς ἀνθρώποις γίγνεται, τὰ καλὰ καὶ τάναντία τούτοις· ὅσα δέ ἐξ ἐπιμελείας καὶ ἀσκήσεως καὶ διδαχῆς οἶονται γίγνεσθαι ἀγαθὰ ἀνθρώποις, ἐάν τις ταῦτα μὴ ἔχῃ, ἀλλὰ τάναντία τούτων κακὰ, ἐπὶ τούτοις που οἷ τε θυμοὶ γίνονται καὶ αἱ κολάσεις καὶ αἱ νοθετήσεις. Ἵν' ἐστὶν ἔν καὶ ἡ ἀδικία καὶ ἡ ἀσέβεια καὶ συλλήβδην πᾶν τὸ ἐναντίον τῆς πολιτικῆς ἀρετῆς.

Ἐνθα δὴ πᾶς παντὶ θυμοῦται καὶ νοθετεῖ, δῆλον ὅτι ὡς ἐξ ἐπιμελείας καὶ μαθήσεως κτητῆς οὐσης. Εἰ γὰρ ἐθέλεις ἐννοῆσαι τὸ κολάζειν, ὥς Σώκρατες, τοὺς ἀδικοῦντας τί ποτε δύναται, αὐτό σε διδάξει ὅτι οἷ γε ἄνθρωποι ἡγοῦνται παρασκευαστὸν εἶναι ἀρετὴν. Οὐδεὶς γὰρ κολάζει τοὺς ἀδικοῦντας πρὸς τούτῳ τὸν νοῦν ἔχων καὶ τούτου ἕνεκα, ὅτι ἡδίκησεν, ὅστις μὴ ὥσπερ θηρίον ἀλογίστως τιμωρεῖται· ὁ δὲ μετὰ λόγου ἐπιχειρῶν κολάζειν οὐ τοῦ παρεληλυθότος ἕνεκα ἀδικήματος τιμωρεῖται—οὐ γὰρ ἂν τὸ γεπραχθέν ἀγέννητον θείῃ—ἀλλὰ τοῦ μέλλοντος χάριν, ἵνα μὴ αὖθις ἀδικήσῃ μήτε αὐτός οὗτος μήτε ἄλλος ὁ τοῦτον ἰδὼν κολασθέντα. Καὶ τοιαύτην διάνοιαν ἔχων διανοεῖται παιδευτὴν εἶναι ἀρετὴν· ἀποτροπῆς γοῦν ἕνεκα κολάζει. Ταύτην οὖν τὴν δόξαν πάντες ἔχουσιν ὅσοι περ τιμωροῦνται καὶ ἰδίᾳ καὶ δημοσίᾳ. Τιμωροῦνται δὲ καὶ κολάζονται οἷ τε ἄλλοι ἄνθρωποι οὓς ἂν οἴωνται ἀδικεῖν, καὶ οὐχ ἥκιστα Ἀθηναῖοι οἱ σοὶ πολῖται· ὥστε κατὰ τοῦτον τὸν λόγον καὶ Ἀθηναῖοί εἰσι τῶν ἡγουμένων παρασκευαστὸν εἶναι καὶ διδακτὸν ἀρετὴν. Ὡς μὲν οὖν εἰκότως ἀποδέχονται οἱ σοὶ πολῖται καὶ χαλκῆως καὶ σκυτοτόμου συμβουλευόντος τὰ πολιτικά, καὶ ὅτι διδακτὸν καὶ παρασκευαστὸν ἡγοῦνται ἀρετὴν, ἀποδέδεικταί σοι, ὥς Σώκρατες, ἱκανῶς, ὡς γέ μοι φαίνεται.

Ενδεικτικές Ερωτήσεις Κατανόησης

- 1) Να καταγράψετε και να αποδώσετε με δικά σας λόγια τα σημεία στα οποία ο Πρωταγόρας διατυπώνει την αποδεικτέα θέση του στο απόσπασμα.
- 2) Με ποιο κριτήριο διαιρεί τις ανθρώπινες ιδιότητες (άγαθά-κακά) ο Πρωταγόρας;
- 3) Σε ποια ηθικά ελαττώματα αναφέρεται ονομαστικά ο Πρωταγόρας κατά την επιχειρηματολογία του;
- 4) «Ὅτι μὲν οὖν πάντ' ἄνδρα εἰκότως... πᾶν τό ἐναντίον τῆς πολιτικῆς ἀρετῆς»: Να καταγράψετε τους όρους που χρησιμοποιεί ο Πρωταγόρας στο απόσπασμα για να αποδώσει τις παιδαγωγικές ενέργειες στις οποίες προβαίνουν οι άνθρωποι, ώστε να προκύψει η πολιτική αρετή.
- 5) Να εντοπίσετε και να συγκρίνετε τα αποσπάσματα στα οποία ο Πρωταγόρας ανακεφαλαιώνει την μέχρι τώρα επιχειρηματολογία του.
- 6) «Ταύτην οὖν τὴν δόξαν πάντες ἔχουσιν ὅσοιπερ ... καὶ Ἀθηναῖοί εἰσι τῶν ἡγουμένων παρασκευαστὸν εἶναι καὶ διδακτὸν ἀρετὴν»: Να διακρίνετε τις προκείμενες και το συμπέρασμα του συλλογισμού που υπάρχει στο απόσπασμα. Να τον αποδώσετε συνοπτικά στα νέα ελληνικά και να τον χαρακτηρίσετε ως προς την πορεία της σκέψης.
- 7) «Εἰ γὰρ ἐθέλεις ἐννοῆσαι τὸ κολάζειν ... τιμωροῦνται καὶ ἰδίᾳ καὶ δημοσίᾳ»: Ο Πρωταγόρας αναφέρεται σε δύο είδη τιμωρίας. Ποιο είναι το ρήμα με το οποίο αποδίδεται το κάθε είδος ποινής; Να καταγράψετε σε δύο στήλες τις φράσεις του κειμένου που περιγράφουν τα κίνητρα και την διανοητική κατάσταση του τιμωρού στο κάθε είδος ποινής.
- 8) Να χαρακτηρίσετε καθεμιά από τις παρακάτω προτάσεις ως «Σωστή» ή «Λανθασμένη» και να αιτιολογήσετε την απάντησή σας κάθε φορά:
 - I. Ο Πρωταγόρας υπαινίσσεται ότι τα σωματικά ελαττώματα δεν είναι ιάσιμα.
 - II. Ο Πρωταγόρας οργανώνει τα επιχειρήματά του κατά το τυπικό του ρητορικού λόγου, δηλαδή με υποδειγματική «πρόθεσιν».

- III. Ο Πρωταγόρας αποδεικνύει το διδακτό της αρετής με τρεις αποδεικτικούς συλλογισμούς, στους οποίους αντιπαρατίθενται τρία ζεύγη εννοιών.
 - IV. Ο Πρωταγόρας χάριν παραδείγματος αναφέρεται σε τέσσερις περιπτώσεις ελαττωμάτων για τα οποία οι άνθρωποι δείχνουν μόνο «ἔλεον».
 - V. «Ταύτην οὖν τὴν δόξαν πάντες ἔχουσιν ὅσοιπερ τιμωροῦνται καὶ ἰδίᾳ καὶ δημοσίᾳ» : Στη φράση αυτή ο Πρωταγόρας αναφέρεται στην παιδαγωγούσα, όχι στην εκδικητική ποινή.
 - VI. Για τον Πρωταγόρα η έννοια «πολιτική αρετή» απαρτίζεται από επιμέρους έννοιες.
- 9) Να χαρακτηρίσετε καθεμιά από τις παρακάτω προτάσεις ως «Σωστή» ή «Λανθασμένη» και να αιτιολογήσετε την απάντησή σας κάθε φορά:
- I. Ἐνθα δὴ πᾶς παντί θυμοῦται: Ο Πρωταγόρας αναφέρεται σε περιπτώσεις ελαττωμάτων για τα οποία δεν ευθύνεται ο άνθρωπος.
 - II. διὰ τό ἡγεῖσθαι παντί μετεῖναι αὐτῆς : η φράση αποδίδει τον λόγο για τον οποίο οι πάντες γίνονται αποδεκτοί στην πολιτική διαβούλευση,
 - III. ὥς ἐξ ἐπιμελείας καὶ μαθήσεως κτητῆς οὔσης: Η φράση αναφέρεται στην ιδεολογία της κοινής γνώμης.

Ευχαριστούμε πολύ τον Συνάδελφο Φιλόλογο Κώστα Τσαλουχίδη για τη συνεργασία και τη διάθεση να 'μοιραστεί' το υλικό του αυτό με τους Συναδέλφους Φιλολόγους-μέλη του «Διασχολικού Δικτύου Συνεργασίας Φιλολόγων Ηρακλείου» (σχολείων επιστημονικής αρμοδιότητάς μου), στο πνεύμα της επικοινωνίας και διάχυσης προβληματισμών και υλικού.

Η Συντονίστρια Εκπαιδευτικού έργου
ΠΕ02 Φιλολόγων Ηρακλείου

Βασιλεία (Λιάνα) Καλοκύρη